

tét, és az okokat mérlegeli. Itt-ott ugyan el-elkalandozik fő tárgyától, és így lesz bizonyos értelemben vegyes műfajúvá könyve. Így kissé szétesik a szerkezet, és nem is mindig találjuk meg az elkalandozás indokát. Aztán persze megint a fő vonal érvényesül. S ha visszatér a New York-i élményekhez, akkor újra erős lesz a kritikai éle. Ha másról nem, akkor a járda márványlapja ellen szól, mivel azt a kivagyiság jelképének látja. Ilyen példák ugyan vannak, de az is igaz, hogy ez a könyv többet mutat meg a szerző gondolatvilágáról, mint Amerikáról. Ez persze nem baj, hiszen a kalandozó szellem sok izgalmat nyújt az olvasónak. Sok egyéb mellett elmélkedik a honvágyról is: hitelesen, hiszen az

emigráns léttel mindez szorosan összefügg. „A honvágyba öltöztetett vagy költöztetett nosztalgiaik közös nevezője az, hogy mindegyik változatot hiányérzet szüli és erősíti, olykor hatványozottan.” Ilyen gondolatai közepett érzi New Yorkot ridegnek és embertelennek, bár tudja csodálni forgatagát, felhőkarcolóit is.

Közben arra is futja erejéből, hogy miniportrét rajzoljon hajdani szociográfus íróársáról, Kovács Imréről, aki az emigrációban külön szint képviselt. Ezekben a részletekben is arra törekszik Szabó Zoltán, hogy számos sorskérdést tisztázzon. Mindezt a különban a hazájához hű írástudóként teszi.

Bakonyi István

Mesék gyermekekre és felnőttekre szabva

Fisch Gábor László:
Nagyapó meséi;
Kovács Zoltán Vilmos:
Szitakötő Dávid, a költő;
A szarvas-szultánkis-
asszony, török népmesék,
Tasnádi Edit fordítása;
Magyar Napló, 2011.

„Éneke (...) meggyógyította a betegeket,
s könnyet csalt még a gonoszok szemébe is.”
(Szitakötő Dávid, a költő)

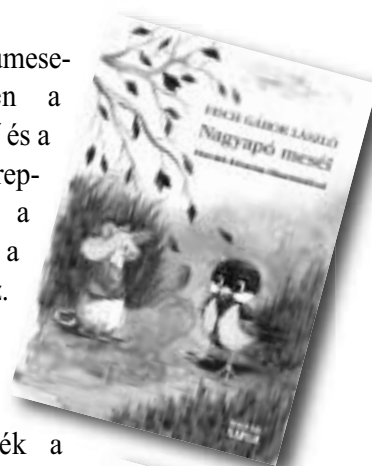
„Vénséges vén Vejnemőjnen dalol egy nap
másnap is még: nem akadt egyetlen ember,
(...) kinek könnye ne csordulna, lelke már el
ne lágynulna.” (Kalevala)

A tél a hosszú, sötét estéké, a tél a történetmesélésé. A téli est az elcsendesedésé és az apró gyertyáké, amelyek fényükkel néha félelmetes árnyékmumusokat rajzolnak az asztalra és a falra. A nagyapa ilyenkor a karosszékben ülve kinyitja a régi nagy könyvet és mesélni kezd: „Egyszer volt...” És a sötétség teremtette, képzelt rémek eltűnnek, a nagyapa szavai fényel, történettel és hősökkel töltik meg a szobát.

A Magyar Napló 2011-ben kiadott mesekönyvei ugyanígy úzik el az ágy alól a gyermekképzelt szörnyeit: a nagyapák hangjait idézik, felfrissítve ezzel azt a mesélői hangvételt, amely ma, a felnőtt mesék és az életszerű tiniregények világában egyre inkább kiveszöben van. Fisch Gábor László és Kovács Zoltán Vilmos kötetei nem állíthatók párhuzamba Békés Pál vagy Lázár Ervin gyakran humoros, nyelvi játékokban gazdag, ám többnyire felnőtt tanulságokkal végződő történeteivel. A leg-

népszerűbb kortárs műmese-szerzőkkel ellentétben a *Szitakötő Dávid, a költő* és a *Nagyapó meséinek* szereplői nem kapcsolódnak a felnőttek világához és a mai kor konfliktusaihoz. Hőseik nem használnak mobiltelefont, nincsenek különleges fegyvereik. Ezek a mesék a kisállatok egyszerűsített, de harmonikusabb világáról tudósítanak igényes, szépirodalmi nyelven hol összetett, hol didaktikusabb módon. Mindig a bölcs nagyapó hangvételében.

És még a felnőtt számára is van valami varázs abban, ha a nagyapa mesél. A kisgyermek szemében ő a biztonságot adó mindentudó, a szimbólumok évezredek világában pedig az idős ember a tudás hordozója. Nem véletlen, hogy a közösségek történetmondói hagyományosan az öregek voltak: a meséhez bölcsesség, tudás kell. Ismerni kell, amit a hallgató még nem ismerhet; elhallgatni azt,

amit még jó, ha nem is sejt; és sugallni mindazt, ami fegyver lehet a gyermekkor, az élet harcaiban.

A *Szitakötő Dávid, a költő* bár korunk műmeséje, a „föhös” előtt emelkedő akadályok elbeszélése által mégis a régi történetmondók bölcsességével halad végig életünk fázisain. Dávid azt az utat járja, amelyet gyermekként az élet útjának képzelünk: születéstől a halálig, az álmok születésétől azok megvalósításáig. Élete mégsem hasonlítható másokéhoz. Nem azért, mert ő „csupán” egy aprócska szitakötő, sokkal inkább, mert míg az emberek számára gyakran az életcélok felkutatása jelenti a legnehezebb feladatot, ő „tudta, hogy akkora költő lesz, amekkora még sohasem röpült a vizek felett”. Dávid tehát szerencsés teremtmény, hiszen születése pillanatától tisztában van képességeivel, erősnek, nagyknak érzi magát, és tudja, mit kell tennie ahhoz, hogy álma valósággá váljon: mindenekelőtt szüksége van egy lantra.

Ismeri terveit, a megvalósítás útja mégis röögösek ígérkezik. Ha nem lenne elég elszánt, talán már akkor megtorpanna, amikor a hangszerbolt pókhasú boltosa kis híján agyoncsapja. Ő azonban még ekkor is optimistán, bátran „szélesen elvigyorodott, és kiabált tovább, ahogy csak bírta, hogy élni szép, élni jó, és nincs ennél nagyobb ajándék.” Ez az áradó optimizmus, életszeretet határozza meg Dávid hangulatát, a cselekedetei mögötti segítő szándékot, azokat a barátságokat, amiket útja során köt. Így ismeri meg a láthatatlan Rózsaillatot, Sziromlevelet, Zümmögít, Ildikót, a kislányt és a többieket.

Áradó napsütés, természetközelség és gyermeki optimizmus. Már-már azt hihetnénk, ennyi a történet. De Dávid mindent tudni vágyó, kíváncsi természete nem hagy minket sem nyugodni. Vajon hol van a kijárat a nagy könyvből, amelybe újszülöttként mindenkit beír egy bölcs öregember? Vajon mi történik, amikor kiír minket a nagy könyvből ez a titokzatos, Pizsmogó nevű bölcs? És vajon Lajos, a tündér, aki képes hegedűt varázsolni Irgumburgumnak; Dávidnak miért nem akar lantot varázsolni? Mit jelenthet a tündér kitérő válasza: „csak annak van értéke, amiért küzdeni kell, amiért megszenvedtél”? Miért kell Dávidnak átkelnie a kerek erdőn, a Zöldszínű tengeren, és eljutni az Óriás-hegyek közé, ha barátjának csak egy szavába kerülne, hogy mindettől megkímélje? És vajon ha felcsendül egy dal, mi történik a csendben, amely a dallamot követi?

Boldizsár Ildikó szerint a népmesék még rendelkeznek azzal a stabil szerkezeti vázzal, amely képes

arra, hogy a gyerekeknek biztonságot adjon. A *Szitakötő Dávid, a költő* bár mai műmeséje, mégis mintha azt a kort idézné, amelyről így ír a *Kalevalát* elemző Kosztolányi: akkor az emberek még „feleletet vártak arra, hogy micsoda is ez az élet, micsoda is ez a zűrzavaros és rejtélyes világ, micsoda is a fölöttünk szikrázó világmindenség? Honnan jöttek ide a májusi sziklák és májszín fellegek közé, és hová mennek innen, miféle őrijító sötétségbe? Biblia, tudományos elméletek híján ebben az időben a költészet az volt, ami a legmagasabb rendeltetése szerint most és mindenkoron: az első és utolsó dolog magyarázata.” Akkor még varázslatos volt „a dal hatalma, élet és halál fölött uralkodó. Akkoriban beszélni annyi volt, mint tenni, varázst tenni, »téteményt tenni«, büvölni, élni.”

Szitakötő Dávid, a költő ugyanígy keresi kérdései megoldását, és bár nem sejt, hogy a válaszokat egyetlen dalban találhatja meg, talán abban a percben ért meg mindent, amikor végre felzendül első dala, amikor „éneke elszállt a háztetők fölött, (...) meglátogatott szegényt és még szegényebbet, meggyógyította a betegeket, s könnyet csalt még a gonoszok szemébe is.” A mese szinte észrevétlenül járja körbe az élet és a költészet témaköreit, miközben a játékos nyelv és a kalandok burka megőrzik a történet egyszerűségét, amelynek könnyedsége elkerget minden ágy alatt rejtőző, gyermekriogató rémet.

Fisch Gábor László *Nagyapó meséi* című kötetének hangneme közel áll Kovács Zoltán Vilmos meséjéhez, de a nagyapa szerepe itt hangsúlyosabb. Nemesak a cím és néhány fejezet szereplője a kerteszkedő nagypapa, de a könyv stílusán keresztül is egy apó hangját véljük hallani.

A történetek két jelentős kerti esemény felé haladnak: a mesegyűjtemény első része a tücskök első tavaszi koncertjével végződik, míg a másodikban a kert kis lakóinak életét a cirkusz előadása pezsdíti fel, a két rész végére ezekkel az eseményekkel foglalatoskodnak az egerek, a tücskök, Lió, a fehérhasú pók, de még a morcos ganajtúró bogár is és a fürge bodobácsok. Eközben tavasztól tavaszig kísérjük végig hétköznapi apró eseményeit is.

Eseményeket, amelyek szinte esemény nélküliek. A *Nagyapó meséi* valójában minden olyan hősies vagy népmesei konfliktus híján van, amelyekkel például Szitakötő Dávid szembesült. Itt nincsenek tündérek, akik abált szalonnát esznek, nincsenek vadállattá változó macskák, nincsen egyetlen titokzatos

Piszmogó sem... Ez a kert a biztonság, a békés rend, egy hely, amely a XXI. század gyermeknyelvre lefordított Heszperiszek kertje lehetne – a békés és eszményi vidék, ahol csak hírből ismerik azt a bizonyos Alsóvárost, ahol „az emberek hatalmas, sokemeletes házakban laknak”. A borító belső oldalán ábrázolt térkép is ezt a biztonságot, a körbekerített átláthatóság érzését adja.

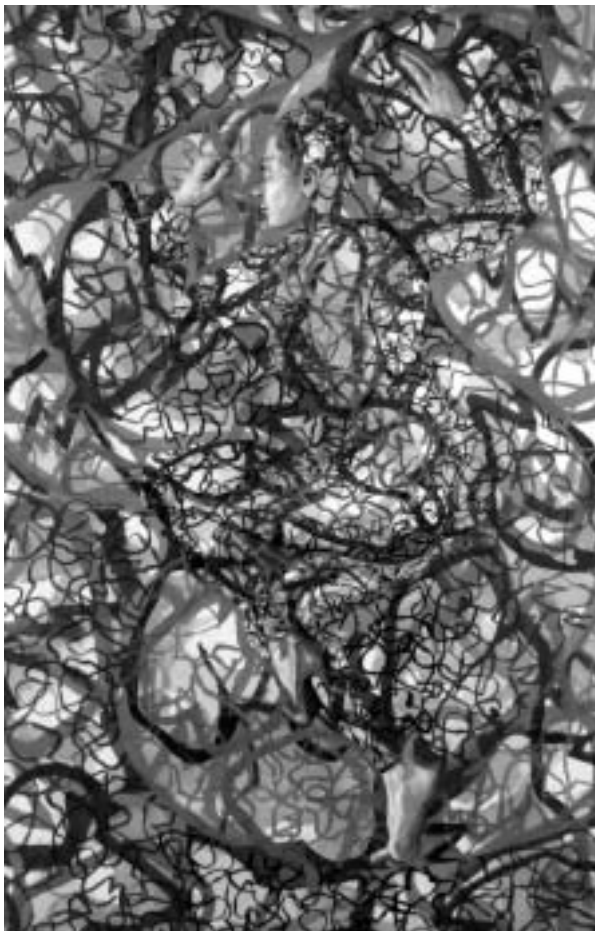
A harmóniát ambivalens módon éppen a találó illusztrációk bontják meg. Úgy érezhetjük, hogy a könyv hangulatához egyébként alkalmazkodó akvarellképek és széldíszek elhelyezése gyakran véletlenszerű, a könyvet divatosan „interaktívvá” varázsoló kifestő ábrák pedig koncepciótlanul kerültek a kötet utolsó negyedébe. Túl ezen az akvarellműfaj leleményes aláfestője a meseműfajnak és annak a békés világnak, amelyet a Nagypó kertjébe érkező egerek, Cinó és családja találnak maga körül.

Mintha ennek a világnak fordítana hátat, és mintha bonyolult cselekménysorával kárpótolni akarná a felnőtt meserajongókat *A szarvas szultánkisasszony* című gyűjtemény, amely szintén a Magyar Napló által 2011-ben megjelentett mesekönyvek közé tartozik. A mese fogalma azonban itt nem a gyerekeknek esti mesegyanánt olvasható történeteket jelenti.

„Hol volt, hol nem volt, amikor a teve kikiáltó, a légy borbély, a teknősbéka meg mérőmester volt, én pedig az apám bölcsőjét ringatgattam, de az apám a bölcsőből kiesett, és a küszöbön a homloka felrepedt, mire ő felkapta a pizskafát, az anyám meg egy tölgydeszkrét, úgy mutatták meg nekem a szoba sarkát” (*Szacsacsi*). Itt-ott már az ehhez hasonló ritmusos felütések sem engedik az olvasót egyszerűen továbblapozni. Megtorpanunk tévedésünk miatt,

amellyel a magyar és török népmesék hasonlóságára alapozva békés Óperenciákra, világljáró királyfikra és szelíd királykisasszonyokra számítottunk, e kötetben ugyanis a magyar népmesék világánál jóval meglepőbb képzettársítások várják, hogy fantáziánk feldolgozza őket.

A török népmesék gyűjteménye távol áll a nagypától, aki unokáját térdére ültetve békés kerti világról,

Tari Eszter: *Factor-Organic V*; 2009; akril, olaj, vászon
(magántulajdon)

nemes dalt éneklő költőről mesél. *A szarvas szultánkisasszony* marhapásztorról suttog, akinek felesége számarcsikót szül, vagy szultánról, aki feleségül venné tulajdon lányát, vagy az indus király lányáról, aki a jemeni szultán fiába szeret... A történetekben gyorsan váltják egymást a meglepőbbnél meglepőbb képek, miközben arra gondolunk, hogy bár jóval több mint száz év eltelt Kúnos Ignác török népmese-gyűjtése óta, mégis távol áll tőlünk, és szinte alig érthetjük az ezekben a történetekben megnyíló világ háttérét. Szétnézve az ebben a témában megjelent kötetek között, hiánypótlónak tűnik tehát a Magyar Napló Oláh Katalin által illusztrált népmese-gyűjteménye.

„A mesemondók a 19. század végéig elsősorban felnőtt közönségnek meséltek” (Boldizsár Ildikó: *Meseterápia*), később a mese gyermekműfajjá vált, és az a tévhit sajátította ki magának, hogy a mesékben minden ideális. Napjainkban egyre inkább felfedezik a műfaj felnőtt vonatkozásait, és a „mese” műfajmegjelölés már nem ígéri minden esetben, hogy benne ősz hajú nagypáink mesélő hangját halljuk meg újra. A Magyar Napló mindkét korosztálynak megfelel, és a 2011-ben megjelent mesekönyvei válogatott ízelítőt adnak mind a felnőttekhez szóló, mind a gyerekeknek célzó műfajváltozatból.

Déri Eszter